

La vida al davant - Romain Gary

Al marge de les reflexions idiosincràtiques que pugui suscitar el fet, la gran aportació de la literatura castellana és la novel·la picaresca, nascuda amb *El Lazarillo de Tormes*. Aquest gènere consisteix, tal com el defineix Fernando Lázaro Carreter, en “la autobiografia de un desventurado sin escrúpulos, narrada como una sucesión de peripecias”. Ho podríem matisar una mica més: la novel·la mostra precisament com la desventura contribueix de manera decisiva a la pèrdua d’escrúpols, que en cap cas no acaba de ser total, o en tot cas no és percebuda com a tal a causa de la veu autobiogràfica, que aproxima el personatge al lector. Potser és el que vénen a dir el mateix Lázaro Carreter i Claudio Guillén quan afirmen que la narració gira entorn de “un personaje que va haciéndose persona”.

La novel·la picaresca és l’origen de la novel·la amb la qual, segons Ernest Hemingway, neix la literatura nord-americana moderna, la qual Harold Bloom considera un dels tres millors llibres de la literatura nord-americana. Em refereixo a *Les aventures de Huckleberry Finn*, de Mark Twain, que afegeix al realisme històric i geogràfic propis del gènere un realisme lingüístic innovador, ja que incorpora les característiques de l’oralitat i, específicament, trets dialectals no pas per descurança sinó amb propòsits literaris, és a dir, funcionals. La picaresca nord-americana seria actualitzada al segle vint per una colla d’autors encapçalats pel Salinger de *Catcher in the Rye*, títol que es resisteix tant a la traducció que Xavier Benguerel va decidir transformar-lo en *L’ingenu seductor*.

En efecte: la ingenuïtat que enamora és el que tenen en comú el Lazarillo, Huckleberry, Holden Caulfield, i també el Momo que narra i protagonitza *La vida al davant*, contribució no negligible al gènere de la picaresca publicada per Romain Gary el 1975. Com els altres protagonistes, Momo és un adolescent, és a dir, algú que s’endinsa en el món adult amb una mirada infantil.

Com explica el llibre, a la França de l’època era il·legal que les prostitutes visquessin amb els seus fills, els quals eren educats per col·legues retirades com la senyora Rosa, que a la novel·la té a càrrec seu uns quants nens, dels quals Momo (abreviatura de Mohamed), amb deu anys, és el més gran i espavilat. L’acció transcorre a principis dels setanta en una barriada de París que concentra emigració il·legal, drogues, feina porqueria i prostitució. El temps, com en tota novel·la, és un dels

personatges principals: Momo va abandonant la infantesa, i la senyora Rosa va deixant endarrere la vida.

També com en tota novel·la, el protagonista és el llenguatge. La ingenuïtat vital de Momo té conseqüències lingüístiques, com ara quan utilitza paraules sense acabar d'entendre'n el significat: Així, creu que la seva mare adoptiva pateix "senilitat dement", de la llar on viu en diu "bordell", als membres de la mateixa tribu els anomena "tribuns", etc.

Però els malentesos del narrador fictici de *La vida al davant* no són només lèxics: Momo és espavilat però li falta informació, de manera que el que no ho entén s'ho inventa. El resultat és una antologia del disbarat que barreja poesia i denúncia, deliri i compassió. Val la pena reproduir-ne uns quants exemples perquè el lector se'n faci una idea: "Abans que jo naixés hi havia barris de barraques, però França els va fer enderrocar perquè no es veiessin"; "La senyora Rosa va haver d'entregar la criatura a un organisme, amb papers falsos per demostrar que existia, i allò li va costar una malaltia, perquè no hi ha res més trist que un organisme"; "A França els menors estan molt protegits i se'ls fica a la presó quan no hi ha ningú que se n'ocupi"; "Un nano retardat és un nen que ha decidit aturar-se a mig camí perquè res no l'acaba de convèncer. Llavors té uns pares discapacitats que no saben què fer-ne." "Es veu que ja havia mort uns quants homes, però que eren negres entre ells i que no tenien identitat, perquè no són francesos com els negres americans i la policia només es preocupa dels que tenen una existència".

Com que la senyora Rosa es fa gran i perd els trucs, les prostitutes li van retirant els fills, de manera que a l'últim només queden Mohamed i un altre. Si no fos pels diners que els proporciona la senyora Lola (un antic boxador camerunès que es guanya la vida com a transsexual al Bois de Bologne.), pel doctor Katz, que la tracta de franc, o per la tribu del senyor Waloumba, que l'ajuden a pujar les escales, no se'n sortiria. Tanmateix, el temps avança implacable, com constata Momo: "Encara no tenia càncer, però la resta del cos se li deteriorava ràpidament", "Quan no tens ningú que t'estimi va acumulant greix al voltant", "És una llàstima que la senyora Rosa no fos maca, perquè tenia talent per ser-ho". Romain Gary excel·leix a l'hora de construir uns límits lingüístics per al text i a moure-s'hi amb comoditat (fa l'efecte que s'ho va passar tant bé escrivint la novel·la com nosaltres llegint-la).

La sinopsi de *La vida al davant* podria fer pensar que es tracta d'un pamflet: una vella jueva es fa càrrec d'un nen àrab que se l'estima amb totes les seves forces, enmig

d'un paisatge de veïns sol·lícits, botiguers que fan la vista grossa i personatges bondadosos en general. Amb tot, el que trobem a la novel·la no és tant ideologia com estampes d'humanitat: l'orfenesa, la tristesa i una joia de viure com la que ens sobta descobrir en els personatges més desgraciats de Fellini o de Céline. La paraula *solidaritat* no apareix en tot el llibre, però sí les facetes més corporals, més físiques de la humanitat, i també la curiositat infantil d'entendre-ho tot, una voluntat omnicomprendiva que resulta més admirable com menys estimulants és l'entorn. Al capdavall, "Els nens cauen simpàtics quan encara no són perillosos". Ja es veu que la ingenuïtat de Momo no li impedeix accedir a una lucidesa diamantina, sempre tocada amb un humor que no acabem de saber si és voluntari. Sigui com sigui, el millor del llibre és la relació entre ell i la senyora Rosa, el difícil tema de la vellesa vista per l'adolescència, que ens arriba a través de les paraules d'ell: "Mai no he estat un bebè, sempre tenia altres preocupacions al cap"; "Jo també quan sigui gran escriure els miserables, que és el que sempre s'escriu quan es té alguna cosa a dir".

Romain Gary (1914-1980) va néixer a la ciutat bàltica de Vïlnius, va aprendre rus i jiddisch a casa i polonès a l'escola, es va traslladar a França el 1928, es va afrancesar el nom, va ser pilot de guerra condecorat durant la Segona Guerra Mundial i va publicar una trentena llarga de novel·les, que han obtingut un cert èxit. De fet, és l'únic autor que ha guanyat dues vegades el premi Goncourt: el 1956 amb *Les racines du ciel*, i el 1975 amb *La vie devant soi*, publicat amb el pseudònim d'Émile Ajar (que va aconseguir, ja es veu, enganyar crítics i lectors). Algunes de les seves novel·les s'han adaptat al cinema: el 1977 Moshe Mizrahi va dirigir *La vie devant soi* (també coneguda com a *Madame Rosa*), que va obtenir l'Oscar al millor film en llengua estrangera, i el 1979 Costa-Gavras va dirigir *Clair de femme*. També va escriure guions i va dirigir la seva esposa, Jean Seberg, en dues pel·lícules.

La vida al davant, l'únic llibre de Romain Gary traduït al català, va ser publicat per Angle el 2004 i ha estat recuperat arran del centenari de l'autor en l'excel·lent traducció de Jordi Martín Lloret. Han passat gairebé quaranta anys, però el llibre manté l'autenticitat i fins i tot l'actualitat: es pot llegir sense tenir la sensació de viatjar en el temps. Se li podria aplicar la frase que llegim al començament de *The kid*, l'aportació de Charlie Chaplin al gènere picaresc: "A picture with a smile –and perhaps a tear."